

UNDERSØGELSE AF LÆGDOMMERES REPRÆSENTATIVITET

1. Indledning

I 2000 blev der gennemført en undersøgelse af lægdommeres repræsentativitet. På baggrund af undersøgelsens resultater besluttede Justitsministeriet ved en ændring af grundlistebekendtgørelsen at præcisere, at der ved udvælgelsen af personer til grundlisterne så vidt muligt skal tilstræbes en repræsentation af etniske minoriteter svarende til deres andel af befolkningen i kommunen. I et brev til Retsudvalget understregede Justitsministeriet, at der hermed ”mere tydeligt [tilkendegives], at kommunernes grundlisteudvalg ved kommende udvælgelser af personer til grundlisterne skal være særligt opmærksomme på dette spørgsmål.”

I forbindelse med udtagning af lægdommere for perioden 1.1.2004 – 31.12.2007 er spørgsmålet om repræsentativiteten igen kommet i fokus. Det er baggrunden for, at der er gennemført en ny undersøgelse af lægdommeres repræsentativitet.

2. Undersøgelsens materiale

Fra Østre og Vestre Landsret er der indhentet oplysninger om, hvilke personer der er udtaget til lægdommere for perioden 1.1.2004 – 31.12.2007. Det er de to landsretter, der på baggrund af grundlisterne udtager den personkreds, der skal fungere som lægdommere. Grundlisterne omfatter således ca. dobbelt så mange som dem, der ender med at blive lægdommere. Efter at have frasorteret personer, der ikke opfylder betingelserne for at blive lægdommere, foretager Østre og Vestre Landsret en tilfældig udvælgelse af det ønskede antal lægdommere blandt de resterende personer på grundlisterne. Tilfældighedsprincippet sikres ved, at der anvendes lodtrækning.

I og med, at der foretages en tilfældig udvælgelse af personerne på grundlisterne, bør sammensætningen af den gruppe, der endelig udvælges, afspejle grundlisternes sammensætning. Der vil dog altid kunne være mindre afvigelser i forhold til grundlisternes sammensætning, hvilket betyder, at små procentuelle forskydninger over årene i lægdommernes sammensætning ikke nødvendigvis afspejler tilsvarende forandringer i grundlisternes sammensætning. Dette har betydning for sammenligningen mellem lægdommerne over tid, jf. nedenstående.

Oplysningerne om lægdommere fra Østre og Vestre Landsret er suppleret med oplysninger fra Danmarks Statistik, idet Danmarks Statistik har udarbejdet tabelmateriale vedrørende lægdommeres køn, alder, etniske baggrund, uddannelsesforhold og beskæftigelsesmæssige status. Tabelmaterialet er bearbejdet af Justitsministeriets Forskningsenhed.

Ud over at sammenligne lægdommere med hele befolkningen og dermed få indtryk af deres repræsentativitet, er der også sammenlignet med dem, der var lægdommere henholdsvis 1.1.2000 – 31.12.2003 (2000-udvalget) og 1.1.1996 – 31.12.1999 (1996-udvalget). Dermed er det muligt at vurdere, om der er sket ændringer i lægdommernes repræsentativitet. Mens 2004-udvalget omfatter 8413 personer, omfatter 2000-udvalget 7952 personer og 1996-udvalget 7637 personer.

3. Køn

Tabel 1. Kønsfordelingen i befolkningen og blandt lægdommere.

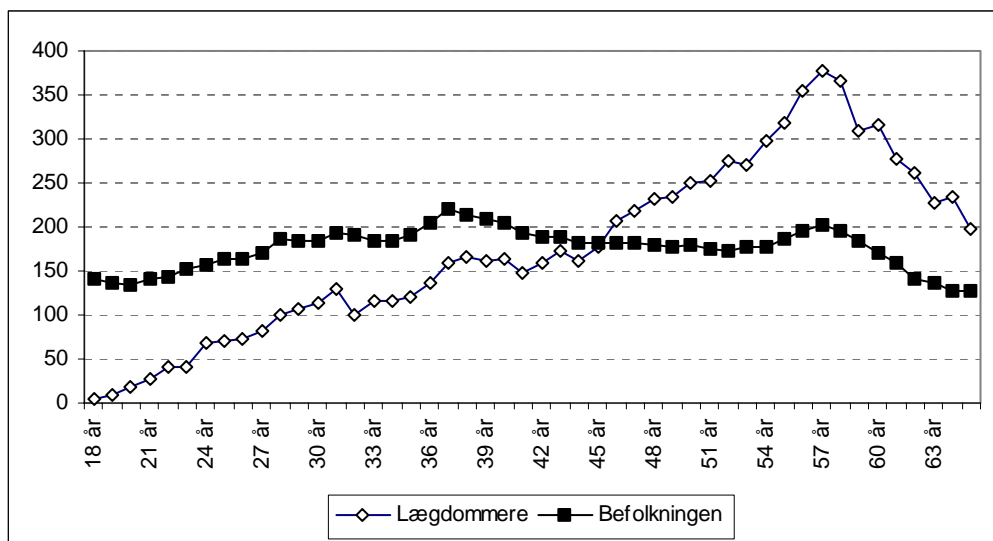
	Befolkningen	2004-udvalget
Mand	50,5%	53,9%
Kvinde	49,5%	46,1%
I alt	100%	100%

* ”Befolkningen” omfatter her som i det følgende alene de aldersgrupper, der kan udtages som lægdommere.

Som det ses af tabel 1, er der blandt lægdommere en lidt større andel mænd og en lidt mindre andel kvinder, end der er i befolkningen. En tilsvarende forskel gjorde sig gældende i 1996- og 2000-udvalget.

3. Alder

Figur 1. Lægdommers aldersfordeling pr. 1.1.2004 sammenlignet med befolkningens.

Personer, der udtages til lægdommere, skal være mellem 18 og 65 år ved lægdommerperiodens start. Det er aldersfordelingen på dette tidspunkt, der ligger bag oplysningerne i figur 1.

Som det ses af figuren, er aldersgrupperne over 45 år overrepræsenterede blandt lægdommerne, mens aldersgrupperne derunder er underrepræsenterede. I særlig grad er der mange lægdommere i 50-års alderen, mens der til gengæld er meget få under 25 år.

Samme tendenser er registreret i 1996- og 2000-udvalget. I 1996-udvalget var lægdommere i gennemsnit er 7,7 år ældre end den del af befolkningen, de repræsenterer, mens forskellen for 2000-udvalget var på 7,1 år, og for 2004-udvalget er den på 7,0 år.

4. Etnisk baggrund

143 af personerne i 2004-udvalget er af fremmed herkomst, mens det drejer sig om 97 i 2000-udvalget og om 72 i 1996-udvalget, jf. også tabel 2. Der er altså over de seneste 8 år sket en fordobling af antal lægdommere af fremmed etnisk herkomst.

I samme periode er dog antallet af personer af fremmed oprindelse, som kan udtages som lægdommere, vokset med 85 pct. Betingelsen for at blive udtaget som lægdommere er bl.a., at man har dansk statsborgerskab. Antallet af lægdommere er også vokset noget i løbet af de sidste 8 år. Det betyder alt i alt, at der relativt set – i forhold til andelen i befolkningen og antallet af udtagne lægdommere – ikke er sket en vækst i andelen af lægdommere af fremmed herkomst.

Tabel 2. Lægdommere af fremmed oprindelse fordelt efter periode

Lægdommerperiode	Antal reelt udtagne lægdommere	Et fuldt repræsentativt antal
1996-udvalget	72	134
2000-udvalget	97	175
2004-udvalget	143	278

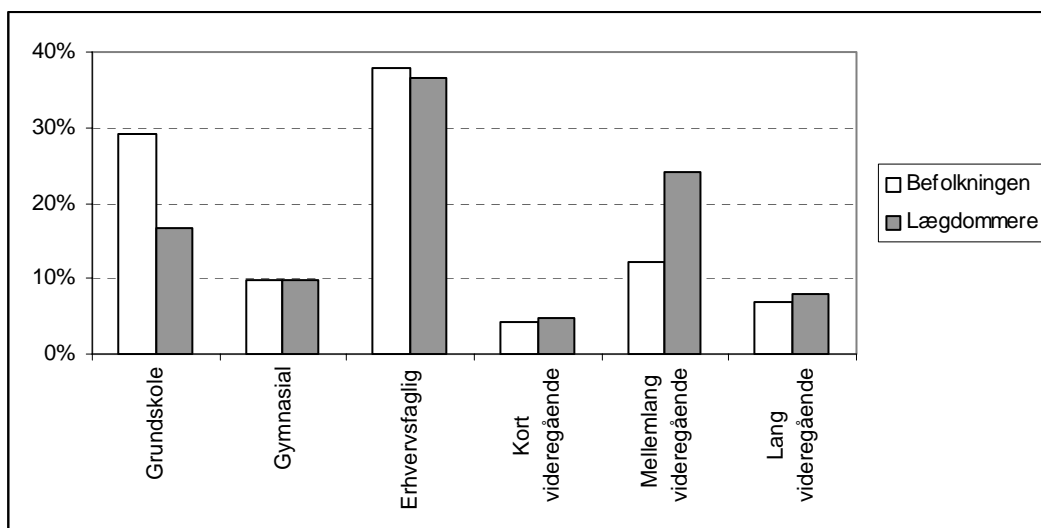
I alle tre perioder er der, som det fremgår af tabel 2, udtaget for få lægdommere af fremmed herkomst. For at udgøre et repræsentativt udsnit af befolkningen skulle der således i alle tre perioder have været udtaget næsten dobbelt så mange lægdommere af fremmed herkomst.

En mulig forklaring på, at der udtages forholdsvis få lægdommere med fremmed etnisk herkomst, er, at mange kommuner har få med fremmed etnisk baggrund, som opfylder betingelserne for at blive udtaget som lægdommere. I 167 af landets kommuner udgør denne gruppe således mindre end 100 af indbyggerne i kommunen. Ifølge bekendtgørelsen om grundlister skal grundlisteudvalgene udtage 1 for hvert 300 indbyggere til den grundliste, som lægdommere udvælges på baggrund af. Det kan forekomme sandsynligt, at man derfor i kommuner med få indbyggere med indvandrerbaggrund ræsonnerer, at der ikke skal udtages personer af fremmed herkomst til grundlisten.

5. Uddannelse

Lægdommere har gennemgående en lidt højere uddannelse end befolkningen. Der er dobbelt så stor en andel af lægdommerne som af befolkningen, der har en mellemlang uddannelse, mens der til gengæld er færre af lægdommerne, som alene har grundskoleuddannelse, jf. figur 2. Med hensyn til andre uddannelser er lægdommers repræsentativitet derimod ganske god.

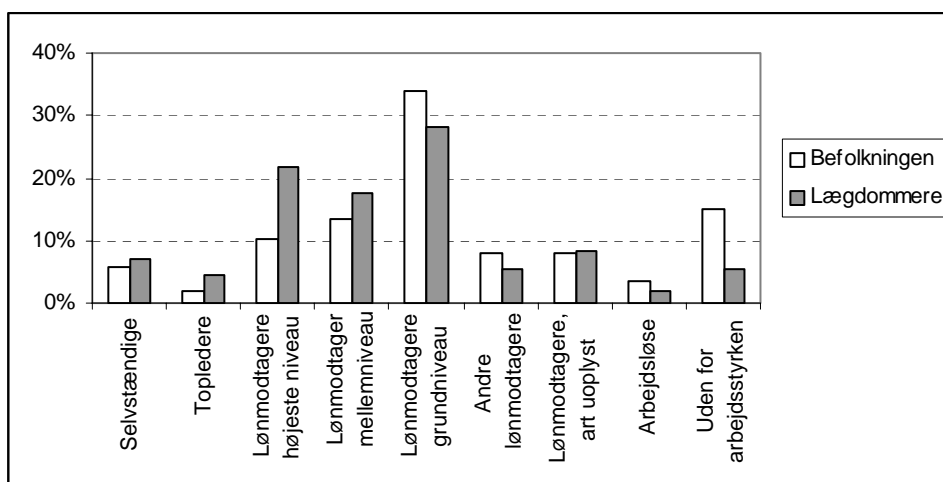
Figur 2. Højeste uddannelse i befolkningen og blandt lægdommere.

Sammenlignet med lægdommere i 2000-udvalget og i 1996-udvalget er der ikke klare tendenser til, at de uddannelsesmæssige forskelle mellem hele befolkningen og lægdommerne er blevet mindre.

6. Socioøkonomisk status

Figur 3. Socioøkonomisk status i befolkningen og blandt lægdommere.

Figur 3 oplyser om arbejdspositionen for lægdommere og i befolkningen. "Topledere" er personer med ledelsesarbejde på øverste administrative niveau i virksomheder og organisationer. "Lønmodtagere, højeste niveau" forudsætter højeste færdighedsniveau, typisk akademisk uddannelse, men også lærere og andre med en mellemlang videregående uddannelse indgår i gruppen. "Lønmodtagere, mellemste niveau" forudsætter mellemste færdighedsniveau, typisk en mellemlang eller kort videregående uddannelse. Gruppen omfatter bl.a. omsorgs- og sundhedspersonale, assistance ved handel og administration, politibetjente m.v. Endelig vedrører "Lønmodtagere, grundniveau" arbejdstagere med færdigheder på grundniveau: kontorarbejde, kundeservice, håndværkspræget arbejde m.v. Gruppen "Andre lønmodtagere" omfatter bl.a. rengøringsarbejde, budtjeneste, vagtarbejde mv. "Lønmodtagere, art uoplyst" angår personer, som ikke har kunnet indplaceres i de øvrige grupper grundet manglende oplysninger.

Som det ses af figur 3, har lægdommere generelt en højere socioøkonomisk position end befolkningen i øvrigt. Der er således en noget større andel af lægdommerne end af hele befolkningen, der er topledere eller lønmodtagere på højeste eller mellemste niveau, mens der til gengæld er forholdsvis få lønmodtagere på grundniveau, arbejdsløse og personer uden for arbejdsstyrken blandt lægdommere. Det svarer stort set til det, der er set for lægdommere i 2000-udvalget og i 1996-udvalget.

7. Afsluttende bemærkninger

De skævheder, der i den tidligere undersøgelse er konstateret især med hensyn til lægdommers aldersfordeling, deres socioøkonomiske status og etniske baggrund, forefindes også i den gruppe, der skal fungere som lægdommere i de kommende år. Som nævnt i den tidligere undersøgelse, er det tænkeligt, at kravet om egnethed har en væsentlig betydning for denne skævhed.

I og med at grundlisteudvalgene oprindeligt har udtaget omkring dobbelt så mange personer som dem, der ender med at blive lægdommere, er det imidlertid muligt at råde bod på skævhederne ved at få landsretterne til at udtage en større andel af de underrepræsenterede grupper og en mindre andel af de overrepræsenterede grupper. Frem for at udtage ca. hver anden kan man – for fx de unge og personer af fremmed oprindelse – vælge i stedet at udtage 3 ud af 4. Det er muligt at gøre uden at amputere tilfældighedsprincippet.